

Gotsulyak V. M., candidate of political sciences, associate professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Political Science, Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gotsulyak@ukr.net

F. Prokopovich: socio-political thought of Ukraine and imperial Russian doctrine of the XVIII century

The article examines the political thought of early modern Ukraine, which plays an important role in the overall context of the development of Ukrainian spiritual culture. She concentrates in her special cognitive experience of comprehension of the specifics of political reality, which was formed in the ethno-cultural and spiritual space of Ukrainian life of the second half of the XVI–XVIII centuries.

It was clarified that as a result of various events that took place in the social and political life of Ukraine in the second half of the XVII–XVIII centuries, the influence of the Orthodox Church on their course and consequences, the national identity of Ukrainians contributed to the formation of supranational imperial identity. The theoretical justification for centralizing the Russian state and turning it into an absolute monarchy, as it is paradoxical, has been made by the leaders of the Kyiv–Mohyla Academy, and among them – Theophanes Prokopovich. It was they who were formulated in the XVIII century the foundations of Russian statehood and Russian absolutism.

Keywords: early modern Ukraine, F. Prokopovich, national identity, elite, power, autonomy, state.

* * *

УДК 327

Гай–Нижник П. П.,
доктор історичних наук, завідувачий відділу
історичних студій, Науково–дослідний інститут
українознавства МОН України (Україна, Київ),
hai-nyzhnyk@ukr.net

**Руйнація і поглинання: плани керівництва
Російської Федерації щодо розколу і зруйнування
держави Україна (2014–2015 рр.)**

Висвітлено таємні плани державного керівництва Російської Федерації щодо дестабілізації політичного становища в Україні з метою розколу її територіальної цілісності й відторгнення з її складу центрально–східних областей шляхом поширення колаборантсько–сепаратистських рухів під проводом кремлівських спецслужб та прямого військового втручання російських регулярних військ.

Ключові слова: гібридна війна, російсько–українська війна, російська агресія, колабораціонізм, сепаратизм.

Від самого початку відновлення Україною своєї державної незалежності 1991 року, керівництво Російської Федерації не полишало надій та зусиль з безпосереднього чи прихованого уневажнення українського суверенітету. Засоби і методи для цього обиралися і застосовувалися різноманітні й комбіновані (гібридні): від торговельно–фінансових і енергетичних війн до культурно–інформаційної експансії; від дипломатичного тиску до прямого особистого шантажу української політичної верхівки; від спроб геополітичної блокади і воєнних погроз до інкорпорації у державно–політичне керівництво України кремлівських прямих і непрямих агентів тощо¹.

З перемогою Революції Гідності, як свого часу з острахом гіпотетично й припускали кремлівські політичні стратеги, усі багаторічні зусилля Росії до гібридно–повзучого опанування Україною й перетворення її на свою державу–сателіта із керованим президентом та маріонетковим урядом

¹ Дивіться: Гай–Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.

заслали невдачі. Проте dokonаний факт того, що Україна стала на шлях виходу з навколomosковської цивілізаційної орбіти, президент РФ В. Путін, як і російський державно–політичний істеблішмент, не лише відмовлявся визнати, а й не здатен був (через власний світоглядний ступор) усвідомити як нову геополітичну дійсність. Він сприйняв її мов особисту образу і власну поразку та, водночас, як виклик самій Росії, як перманентну загрозу її майбутньому існуванню не лише з неоімперської перспективи, а й з огляду на небезпеку перетворення її мегасуб'єктності на історичну ретроспективу.

Російська Федерація не могла змиритися не лише із своєю геополітичною поразкою у боротьбі за «м'яким» опануванням Україною, але й з самим її існуванням як держави. Тож Кремль вирішив застосувати у боротьбі з Україною не лише усі явні та приховані методи ведення гібридної війни, а й пряме збройне втручання у її внутрішні справи.

Ще 15 грудня 2013 р. автор цих рядків, з–поміж іншого, застерігав, що «Росія із своєю п'ятою колоною вже почала цілеспрямовано й енергійно втілювати в Україні перевірений на Грузії сценарій розколу України. Першою мішенню у цій неприхованій війні з боку РФ є Крим, за ним – Схід України (Донецьк, Луганськ, Харків). На фоні протистояння у Києві цих два регіони практично віддано під патронат російських агентів і проросійських сил, на черзі – втілення плану розколу і громадянської війни у дію. І тут усі українські сили мають дійти згоди (як українські сили у владі, так і в опозиції) і не дати Росії змогу підірвати лавину сепаратизму, рясно гониму кремлівськими грішми, зброєю, інструкторами та бойовиками. Відлік часу пішов вже давно» [5].

У Кремлі були переконані, що так звана революційна «хунта», яка «захопила владу силовим шляхом» не протримається у Києві й впаде якщо не за тиждень, то щонайдовше за два тижні. Адже в державі панував владний хаос, ресурси вичерпано чи виведено з країни, систему управління зруйновано, вертикаль влади від столиці до регіонів перервано, а на місцях панувала анархія й невизначеність (у деяких районних державних адміністраціях і в міських органах самоврядування чиновники працювали, але без загальної координації увесь цей велетенський владно–адміністративний механізм не функціонував). Тож у політичній верхівки Російської Федерації ще із самого початку переломних подій часів Революції Гідності з'явилося тверде переконання, що варто лише дмухнути і держава Україна розсіплеться, мов карткова будівля.

Вже у січні 2014 р., коли у Москві починали розуміти, що втрачають Україну і що проросійський режим В. Януковича у Києві приречений на падіння, путінські геополітичні стратеги замислили над новим планом розчленування й знищення української державності. Відтак у кабінетах Ради національної безпеки РФ було розроблено документ під назвою «Про кризу на Україні». То був узагальнений і масштабний план дій з дестабілізації України і включення дванадцяти українських областей та міста Києва до складу Російської Федерації.

У цій аналітичній записці, зокрема, зазначалося, що ситуація в Україні «прямо і безпосередньо загрожує

життєво важливим інтересам Російської Федерації» [11]. З численних причин української дестабілізації було зауважено на дві:

1) цілеспрямована багатолітня діяльність США та їх союзників, спрямована на підрив історичної єдності російського народу.

2) «повне банкрутство так званої української державності» [11].

Запропагандистською риторикою щодо «українських фашистів–бандерівців», «екстремістських елементів», «захисту співвітчизників» тощо, ставилося питання про терор і залякування широких мас населення у Криму, на сході, півдні та у центрі Української держави (останнє словосполучення, звісно ж, було написано у лапках).

Тож, зазначалося у документі, позаяк «Росія не може пасивно спостерігати за стражданнями мільйонів співвітчизників», пропонувалося здійснення «комплексу заходів, спрямованих на захист безпеки громадян РФ і співвітчизників, а також реалізацію державних інтересів Росії». При цьому зауважувалося на необхідності виходити з наступних ключових моментів:

– по–перше: лише повне входження «території російських областей України», а саме Криму, Луганської, Донецької, Запорізької, Дніпропетровської, Чернігівської, Сумської, Харківської, Київської, Херсонської, Миколаївської, Одеської областей, до РФ нібито могло «гарантувати мир, безпеку і процвітання їх населенню, а також надійний захист інтересів Росії»;

– по–друге: забезпечити реалізацію цього завдання «можливо лише встановивши контроль над матір'ю міст руських, столицею України, містом–героєм Києвом»;

– по–третє: аналіз подій 1994 р. («зрада Л. Кучми»), 2004 р. («т.зв. Помаранчева революція») і 2013 р. («бунт фашистських молодиків у центрі м. Києва») переконував авторів записки в тому, що надійні гарантії такого контролю «можна здобути лише шляхом використання Збройних сил, правоохоронних органів і спецслужб РФ»;

– по–четверте: автори документа зазначали, що проросійські представники т.зв. українських еліт більше не заслуговували на жодну довіру, позаяк скомпрометували себе, а особисто В. Янукович виявив себе як слабкий, нерішучий і цілому ненадійний партнер (він «зірвав виконання Харківських угод», «продовжив дворушницьку лінію на співробітництво з антиросійським блоком НАТО», виявив слабкість у Києві під час революційних подій 2013–2014 рр., не спромігся виконати «прийняті на себе у перебігу переговорів у м. Москва 17 грудня 2013 року зобов'язання») [11].

Таким чином, у другій половині січня–лютому 2014 р. пропонувалося реалізувати наступний задум російських дій в Україні:

1) запросити В. Януковича на відкриття Зимових Олімпійських ігор у Сочі, де висунути вимогу беззаперечного виконання усіх взятих на себе зобов'язань. У якості гарантії забезпечити підписання ним «письмового звернення до керівництва РФ з проханням вести російські сили для підтримки

конституційного порядку в столиці та інших містах України»¹;

2) вимагати від В. Януковича негайного наведення ладу у Києві... «У випадку нездатності В. Януковича забезпечити бажаний результат своїми силами, слід передбачити більш широку участь російських сил і засобів у стабілізаційній операції в м. Києві та інших регіонах України, в тому числі і в якості безпосередніх виконавців» [11] (у цьому випадкові на пам'ять приходять факти привезення спеціальних вантажів з Росії до Києва та розстріли людей під час Революції Гідності);

3) «Повна дестабілізація ситуації на Україні, котра стане вірогідним результатом провалу операції з наведення порядку у Києві силами і засобами «українських» силових структур, мусить підштовхнути В. Януковича до розпуску Верховної Ради України й перетворити його на єдиний законний орган влади на Україні» [11] (як відомо, В. Янукович виявився боягузом і просто утік з Києва, а потім і з України, за що на нього й досі дуже лютують деякі колишні соратники по Партії регіонів);

4) за подібного розвитку подій (розпуску Верховної Ради тощо) передбачалося, що буде його (В. Януковича) звернення до керівництва РФ. Цим мала бути забезпечена «юридична чистота» російської участі у стабілізації становища в Україні, що нібито обмежувало б можливу негативну реакцію США та інших країн Заходу. При цьому прогнозувалося «досить мляла реакція провідних європейських країн за таких умов»;

5. можливий період хаосу в Києві (який би протривав певний час після провалу операції з наведення ладу й стабілізаційної операції за російської участі) мав би бути використаний повною мірою для реалізації інтересів Росії.

А саме:

– слід було забезпечити нейтралізацію найбільш видних представників «бандерівської» опозиції;

– весь світ (в тому числі населення України та Києва) мав побачити «справжнє обличчя українського фашизму». Для цього планувалося забезпечити збір і документування «фактів звірств і безчинств молодиків, партії «Свобода», а також екстремістської групи «Правий сектор»;

– при цьому потрібно було би звернути увагу на необхідність отримання доступу до приміщень, у тому числі шифроорганів, закордонних представництв у Києві країн з відвертою антиросійською позицією. Наголошувалося, що «при нападі фашистських молодиків на Представництва Єврокомісії, Посольства

¹ У цьому контексті варто нагадати про те, як 4 березня 2014 р. на позачерговому засіданні Ради безпеки ООН постійний представник РФ в ООН В. Чуркін заявив, що В. Янукович дійсно направив В. Путіну письмове прохання використовувати російські збройні сили «для захисту населення України»: «... звертаюся до президента Росії Володимира Володимировича Путіна з проханням використовувати збройні сили Російської Федерації для відновлення законності, миру, правопорядку, стабільності, захисту населення України. Віктор Янукович, 1 березня 2014 року», – процитував В. Чуркін слова В. Януковича. Як нині також відомо, у листопаді 2016 р. В. Янукович визнав, що справді писав подібного листа, але у Криму 2014 р., зауважуючи, що то «було емоційне рішення якимось чином вплинути на наступ незаконних військових формувань, на насильство в Донбасі» [16].

Польщі, країн Прибалтики, а також резиденцій послів окремих країн НАТО, слід бути готовим до використання можливостей, що випадають з нагоди» [11].

1) за підсумками такої «стабілізаційної операції» мали бути створені сприятливі умови для поглиблення подальшої участі України в інтеграційних процесах на теренах СНД. Передбачалося, зокрема, що слід було би «забезпечити адекватну допомогу українському керівництву у повному очищенні органів державної влади, в першу чергу силових структур, від прибічників бандерівщини, інших течій українського фашизму і нацизму, вступу до НАТО і до Євросоюзу» [11].

Отже, фактично частина плану почала ламатися із втечею з Києва В. Януковича, що вже із середини лютого практично не давала можливості його завершити за вищенаведеним сценарієм. Тож логічним був перехід до втілення його іншої частини – розчленування й виведення зі складу України її 12-ти областей та міста Києва.

Інший план втручання Росії у внутрішні справи України, розчленування її території та приєднання південно-східних областей до Російської Федерації було розроблено в Адміністрації президента РФ В. Путіна на початку лютого (не раніше 4-го й не пізніше 12-го лютого) 2014 р. у вигляді Аналітичної записки.

У ній цілком тверезо визначалося, що при оцінці політичної ситуації в Україні слід виходити з визнання:

– по-перше, банкрутства президента В. Януковича та його правлячої «сім'ї», яка стрімко втрачала контроль над політичними процесами;

– по-друге, паралічу центральної влади і відсутністю в країні виразного політичного суб'єкта, з яким Російська Федерація могла б вести переговори;

– по-третє, невисокою вірогідністю появи такого консенсусного суб'єкта після дострокових парламентських і президентських виборів, анонсованих В. Януковичем 4 лютого.

«Якщо в Росії олігархія врівноважується потужним класом чиновництва, то в Україні держапарат завідомо слабкіший за олігополіті; – розмірковували у записці, – він, як і сфера публічної політики, підконтрольний олігархам. Саме олігархи (Р. Ахметов, Д. Фірташ, І. Коломойський та ін.) керують київським політичним ком'юніті, включаючи Верховну Раду і системну опозицію. Несистемна ж опозиція (так званий Майдан) – невідконтрольна лідерам системної опозиції, тут задають тон «польові командири» (в значній своїй частині – футбольні фанати та представники криміналітету). Вони не мають електорального впливу і, вочевидь, «підконтрольні не так олігархічним угрупованням, але, значною мірою, польським і британським спецслужбам». При цьому, багато з олігархічних груп фінансують Майдан, аби «не класти яйця в один кошик» [2].

Характеризуючи особу президента В. Януковича, аналітики з оточення В. Путіна дійшли висновку, що то є «людина невисоких морально-вольових якостей, він боїться здавати пост президента і, водночас, ладен «розмінювати» силовиків на гарантії збереження посади президента і недоторканості після залишення цієї посади» [2]. Між тим, росіяни знали, що частини «Беркута», які використовувалися для придушення Майдану («заворушень») у Києві, були сформовані в основному з уродженців Криму і східних областей.

Тож, як повідомляли в Москву місцеві спостерігачі, будь-які спроби наступника В. Януковича організувати репресії проти МВС і СБУ як кари за придушення Майдану неминуче натраплять на жорстку силову реакцію. Що ж до становища в українській армії, то її позиція визначалася як «неоднозначна». За словами співробітника Міноборони України, який, певно, був російським інформатором, армія «замкнена у казармах, а офіцери вартують склади зі зброєю, щоб, не дай Бог, вона не потрапила до рук контрактників, які в цьому випадку почнуть стріляти один в одного» [2].

Розмірковуючи над питанням перевиборів, росіяни вважали, що дострокові парламентські і президентські вибори можуть стати приводом для нового витка мітингово-штурмової громадянської війни, поглиблення «східно-західного» електорального розколу і в кінцевому підсумку прискорять дезінтеграцію України. При цьому враховувалася й позиція Заходу, зокрема перебіг і результати конференції з проблем безпеки, яка щойно (з 31 січня по 1 лютого 2014 р.) відбулася у Мюнхені. Її моніторинг дав підстави дійти висновку, що Євросоюз і США допускають дезінтеграцію країни і навіть не вважають такий розвиток подій екстраординарним. Концепція «поелементного» поглинання великої східноєвропейської держави Євросоюзом не тільки публічно артикулювалася низкою офіційних спікерів ЄС, але й знаходила прихильників у лавах української еліти.

Відтак у Кремлі (кремлівських головах) мусило б з'явитися доволі природне питання: чи братиме Росія участь у цій геополітичній інтризі? Там вирішили, що російська політика щодо України має, нарешті, стати прагматичною. Логіка такого підходу зумовлювалася й визначалася наступними міркуваннями:

1) режим В. Януковича остаточно збанкрутував; його політична, дипломатична, фінансова, інформаційна підтримка Російською Федерацією вже не має ніякого сенсу;

2) в умовах, коли спорадична громадянська війна у формі міської герильї «прихильників Майдану» проти керівництва ряду областей сходу країни стала фактом, а дезінтеграція української держави по лінії географічного розмежування регіональних альянсів «західні області плюс Київ» і «східні області плюс Крим» стала частиною політичного порядку, – Росія в жодному разі не має обмежувати свою політику в Україні тільки лише спробами впливати на київський політичний розклад і на взаємини системної опозиції (А. Яценюк, В. Кличко, О. Тягнибок, П. Порошенко та ін.) з Єврокомісією.

3) в умовах майже повного паралічу центральної влади, нездатної навіть під загрозою дефолту і відсутності в НАК «Нафтогаз» коштів для платежів за російський газ сформувати відповідальний уряд, «Росія просто зобов'язана втрутитися у геополітичну інтригу Європейського співтовариства, спрямовану проти територіальної цілісності України» [2].

При цьому Москва панічно боялася втратити не просто український ринок збуту енергоносіїв, але, що набагато небезпечніше для неї, навіть непрямий контроль над газотранспортною системою України. Такий розвиток подій ставив під удар позиції ВАТ «Газпром» у Центральній та Південній Європі, завдаючи величезної шкоди економіці РФ.

З іншого боку, російські аналітики усвідомлювали, що Конституція України в будь-якому випадку не стане для Кремля механізмом, за допомогою якого можна було б легітимним чином запустити інтеграцію українських східних територій та Криму у державно-правове поле Російської Федерації¹. Проте, як не парадоксально це звучить, для російсько-українського «інтеграційного» процесу вже було створено правову основу – систему російсько-українських євро регіонів, що входили до Асоціації європейських прикордонних регіонів (яка, своєю чергою, була на той час колективним членом Асамблеї європейських регіонів). Так, до євро регіону «Донбас» входили Донецька, Луганська, Ростовська і Воронежська області, до євро регіону «Слобожанщина» – Харківська та Белгородська області, до євро регіону «Дніпро» – Брянська і Чернігівська області та ін.

І цю правову зачіпку передбачалося розіграти за належних політичних умов. Росія, використовуючи легітимні, з точки зору Євросоюзу, правові інструменти євро регіонів, планувала домогтися укладання договорів про прикордонне та транскордонне співробітництво, а потім перейти до прямих державно-договірних відносин з тими українськими територіями, де в наявності будуть стійкі проросійські електоральні симпатії. У першу чергу – з АР Крим, Харківською, Луганською, Запорізькою, Миколаївською, Дніпропетровською та меншою мірою – з Херсонською та Одеською областями. Цікаво й те, що з цього переліку зумисно, проте доволі умовно, були виведені Сумська і Донецька області (перша – з огляду на досить високий у ній на той час електоральний вплив партії «Батьківщина»; друга – через тісні ділові та політичні зв'язки місцевої бізнес-еліти, яку очолював Р. Ахметов, з низкою представників опозиційного олігархічного альянсу, що мали там свої масштабні інтереси).

У Кремлі вважали, що місцеві еліти як ніколи раніше були мотивовані у 2014–2015 рр. на зустрічний рух новим інтеграційним ініціативам Росії. До кризи східноукраїнські еліти воліли «слабкий Київ» «сильній Москві», проте після Революції, під загрозою втрати «всього», вони, на думку московських аналітиків, не збиралися покірно чекати масованих зачисток (у тому числі і з мотивів накопиченого на них в центрі «економічного» компромату), які неминуче будуть зроблені центральною владою незалежно від того, які політичні сили увійдуть до складу «нового київського консенсусу» після відходу В. Януковича з посади президента України. За таких умов вони будуть готові поступитися своєю «незалежністю» [2].

Вже на початку лютого 2014 р. путінські стратеги-політологи переконалися, відстежуючи й аналізуючи поточні події у Києві, що час перебування В. Януковича при владі може закінчитися в будь-яку хвилину. Розуміли вони й те, що часу на адекватну реакцію у Росії стає все менше, усвідомлюючи, що у разі, якби В. Янукович

якимось чином зберіг за собою президентську посаду, тоді через ріки крові й велику кількість загиблих у столиці України, ані суспільству, ані політикуму неможливо буде досягти з ним консенсусу. Отже країна опиниться перед невідворотністю громадянської війни.

За таких умов Москва збиралася зіграти на відцентрових прагненнях різних регіонів країни, з метою ініціювати, в тій чи іншій формі, приєднання її південно-східних областей до Росії. Домінантними регіонами для докладання зусиль мали стати Крим і Харківська область, в яких вже існували досить сильні групи підтримки ідеї максимальної інтеграції з РФ.

Чи обмірковували у Білокам'яній, за такого сценарію розвитку подій, про вельми обтяжливі для її фінансово-економічного стану бюджетні витрати? Судячи з усього – так, але доволі поверхово і з політичним нахилом. Керівництво РФ усвідомлювало, що безсумнівно, це позначиться на макроекономічній стабільності та перспективі зростання її економіки. Однак вважалося, що з геополітичної точки зору вигреш буде неоціненним: країна отримає доступ до нових демографічних ресурсів, в її розпорядженні опиняться висококваліфіковані кадри промисловості і транспорту. Крім того, Росія однозначно мала потребу і розраховувала на появу нового слов'янського міграційного потоку, спрямованого із заходу на схід (на противагу центральноазійському міграційному тренду). Промисловий потенціал Східної України, в тому числі військово-промисловий сектор, включений до ВПК Росії, дозволив би успішніше і швидше здійснити програму переозброєння ЗС РФ.

Усе це мало здійснитися шляхом мінімальних зусиль і втрат з боку Росії, керівництво якої, напевне, було переконане у тому, що по завершенню Революції Гідності, а можливо й під час її останнього етапу, на Україну очікує невідворотний мимовільний період саморозпаду. Більше того, російські аналітики вважали, що «конструктивна», «згладжуюча» участь Росії в процесі високоімпульсивної дезінтеграції української держави зможе не лише надати нового імпульсу інтеграційним проектам Кремля, але й дозволить Москві зберегти, як уже йшлося вище, контроль за газотранспортною системою України. А заодно й істотно змінити геополітичний розклад в Центральній і Східній Європі, повернувши Росії одну з головних ролей у цьому мегарегіоні.

Тож для запуску процесу «проросійського дрейфу» Криму і східноукраїнських територій було задумано заздалегідь створити події, здатні надати цьому процесу політичної легітимності і морального виправдання, а також вибудувати PR-стратегію, яка акцентувала б вимушений, реактивний характер відповідних дій Росії та проросійськи налаштованих політичних еліт півдня і сходу України.

Прикметно, що таку локальну геополітичну комбінацію (ідеалістичну за сценарієм та очікуваними результатами) у Москві прагнули «прокрутити» нібито з огляду на досвід позиціонування західноукраїнських органів місцевого самоврядування під час Революції Гідності щодо центральної влади у Києві. Так, путінські стратеги вважали, що «останні події на Західній Україні (Львівська, Волинська, Івано-Франківська області), під час яких опозиція проголосила їхню незалежність від влади Києва, дають підставу проголосити власний суверенітет і східним регіонам, з подальшою їх

¹ Відповідно до ст. 71 Основного закону України, питання про зміну її території вирішуються виключно всеукраїнським референдумом. Референдум же, згідно зі ст. 72 Конституції країни, проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

переорієнтацією на Російську Федерацію» [2]. Таке обмежене і примітивне бачення й розуміння кремлівськими політтехнологами і політологами (а ще більшою мірою – політиками) внутрішньополітичних та соціальних процесів в Україні вкотре засвідчує інтелектуальну куцість експертно-аналітичного пулу, що перебуває на службі у диктаторського режиму В. Путіна і К⁰, та загальну кострубату прямолінійність думки (а відтак і шляхів та засобів її втілення) російської владної верхівки.

Тож, виходячи з наведених міркувань, в Адміністрації президента РФ передбачалося організувати відповідні акції у східноукраїнських регіонах. Ці акції мали бути двоскладовими за структурою і сценарієм, виглядати як акції непокори. Їхні учасники мусили б вимагати від Верховної Ради розширення формату конституційної реформи, яку саме тоді обговорювали в українському парламенті та суспільстві. Серед вимог проєктувалося й питання спрощення порядку організації всеукраїнського референдуму, мовляв: «Ми не можемо бути заручниками Майдану. Унітарний державний устрій України, що дозволяє агресивній націоналістичній меншості населення нав'язувати свій вибір усій країні, має бути переглянуто. Росія – федеративна держава, і там таке немислиме. Зміцнюючи державно-правові зв'язки з Росією, ми зміцнимо цілісність української держави» [2].

Спочатку демонстранти мали артикулювати своє небажання бути «заручниками Майдану», його спроб узурпувати право інших регіонів і більшої частини населення країни на власний цивілізаційний і політичний вибір, неприйняття «ідеології громадянської війни і розколу країни», яку нібито сповідують політичні представники західноукраїнських еліт. При цьому зауважувалося, щоб демонстранти, виступаючи під російськими прапорами, не наполягали на зміні конституційного ладу. Їм треба висловлювати рішучий осуд дій «західноукраїнських сепаратистів, що роблять замах з подачі своїх закордонних господарів на територіальну цілісність країни», а також вимагати якнайшвидшого розвитку «асоціативних відносин східних областей України з Російською Федерацією» («Ми з Росією. Ні громадянській війні» тощо). Гаслом моменту мало ставати справедливе небажання «підтримувати податковими відрахуваннями профашистські сили» Західної України і залежний від них уряд, що орієнтується на вимоги Європейського Союзу, а не на потреби своїх громадян тощо.

За доцільне вважалося послідовне висування трьох гасел, що у міру розвитку впливають одне з іншого:

– вимога «федералізації» (або навіть конфедералізації) як гарантії для цих регіонів від втручання прозахідних і націоналістичних сил у їхні внутрішні справи;

– незалежний від Києва вступ східних і південно-східних областей на регіональному рівні до Митного союзу, що забезпечить необхідні умови для нормальної роботи і розвитку промисловості;

– пряма суверенізація з подальшим приєднанням до Росії, як єдиного гаранта сталого економічного розвитку та соціальної стабільності.

При цьому в зазначеній аналітичній записці додавалося, що такий політичний рух за проросійський вибір і асоціативні відносини східних і південних українських територій з Російською Федерацією також

необхідно було б конституювати організаційно й зареєструвати в законному порядку. Для цього ставилося завдання про необхідність підготувати умови для проведення у Криму та Харківській області (на далі й в інших регіонах) референдумів, що ставили б питання про самовизначення і подальшу можливість приєднання до Російської Федерації.

У цьому контексті важливим елементом реалізації зазначеного сценарію була організація неформального зібрання керівників або представників східних регіонів України у Москві, де б їм, особою, що володіє достатніми повноваженнями, була б висловлена підтримка й було б надано політичні гарантії (нехай навіть і усні). Такими представниками східноукраїнської політичної еліти у Кремлі вважали, наприклад, М. Добкіна (тогочасного міського голову Харкова), В. Константинова (тогочасного голову Верховної Ради АР Крим), С. Аксьонова (голову партії «Русское единство»)...

У документі також наголошувалося, що вкрай важливо, аби «світова громадськість» мала якомога менше приводів засумніватися у легітимності й чесності цих референдумів. Для цього доцільно було забезпечити процес референдумів сучасними засобами верифікації (веб-камери і онлайн-трансляції). Попередній план таких робіт уже було розроблено. Його могли реалізувати у двотижневий термін. Усі ці події мали аранжуватися й супроводжуватися PR-кампанією в російській та українській пресі. У тому числі й через розробку і запуск до медіаротації концептуальних документів, свого роду маніфестів західноукраїнського і східноукраїнського сепаратизму. На підтримку приєднання східних областей України до Росії мали виступити й широкі кола громадськості у самій Росії (пропонувалося навіть, як можливе, гасло: «Путін 2.0 – даєш Переяславську раду 2.0») [2].

Як і задумувалося у кремлівських сценаріях та технологіях дестабілізації, перші потужні антиукраїнські виступи після зміни влади у Києві було інспіровано проросійськими провокаторами і російськими політтехнологами у Харкові, Донецьку, Луганську, Миколаєві, Херсоні, Одесі, Дніпропетровську, Запоріжжі та інших містах півночі, сходу та півдня України. У ці регіони відразу були спрямовані російські провокатори, була розморожена кремлівська агентура, асигновано величезні гроші з Росії, які почали підігрівати антиукраїнські акції протестів. Людям натякали, що Росія прийде, усіх захистить і усім допоможе.

Проте досить швидко Москва усвідомила, що немає ані на Півночі, ані на Сході, ані на Півдні України достатньої кількості прихильників, які могли б скласти критичну проросійську масу у суспільному русі. Відтак Росія вкотре в своїй історії зробила ставку на жорстку силу, збройне втручання й захоплення чужої території й і знову, вже у XXI ст., виявила власну злочинну сутність, засвідчила перед усім світом свій неоміперський оскал агресора!

Єдиним регіоном, який мав досить вагому проросійську ідентичність і, водночас, був достатньо насичений кремлівською агентурою та озброєними підрозділами регулярної російської армії був Крим. Достеменно відомо, що російському вторгненню передувала активна пропагандистська кампанія, диверсійна й агентурна діяльність, насамперед у

Севастополі, розгорнута завдог до початку лютевих подій безпосередньо спецслужбами РФ. Головним завданням агентів Кремля була деморалізація особового складу підрозділів ЗСУ та спонукання наших військових до відмови від озброєного спротиву агресору¹. Одним з важливих об'єктів ідеологічного впливу стали частини та кораблі ВМС України, більшість з яких напередодні вторгнення базувалися в Севастополі (Північна та Стрілецька бухти) та в смт. Новоозерне (оз. Донузлав).

Окупацію Кремль почав готувати ще завдог до того, як у Києві перемогла Революція. Російські аналітики розуміли, що В. Янукович приречений і реальна підготовка захоплення Криму почалася ще до грудня 2013 року². Росіянами у Криму проводився детальний аналіз ситуації, вивчалися об'єкти стратегічної інфраструктури, готувалися карти, плани дій, формувалися спеціальні групи з місцевого населення (зокрема з офіцерів-відставників), що пройшли военний вишкіл. Уже з початку 2013 р. тривала лавиноподібна активізація російської розвідки, на порядок збільшилася

¹ Від 1995 р. Україна переходила на контрактну службу в армії. Коли ж у 2003 р. термін служби солдат–строковиків скоротили до одного року, почалася катастрофа. У 2004 р. у Севастопольській бригаді тактичної авіації Військово-повітряних сил України був лише один (!) полагаджений літак (у лютому 2014 р. справних літаків було вже вісім). На кінець 2011 р. чисельність Збройних сил України була 184 тисячі осіб, з них 110 тисяч – службовці військкоматів, систем управління та військової освіти, медичні працівники, оркестри, склади, арсенали... Тобто з 184 тисяч осіб 110 тисяч, по суті, були обслуговуючим персоналом, на який і витрачалася більша частина військового бюджету України. Чисельність реальних бійців була усього 74 тисячі осіб (авіація, радіотехнічні війська, сухопутні, ПДВ, ВМС тощо). У підсумкові виявилось, що у 2012 р. 40 тисяч контрактників були не у бойових частинах, а працювали на складах, у військкоматах, в органах військового управління тощо.

² Мушу зауважити про те, що автор цієї праці ще у 2012 р. виступав за ліквідацію автономного статусу Криму й попереджав, що бездіяльність української правоохоронної системи може призвести не лише до втрати Україною Криму, а й до втрати державності загалом. Зокрема під час спільної з О. Безрюком прес-конференції в Інформагентстві УНІАН 13 вересня 2012 р. на тему «Автономна Республіка Крим: бути чи не бути» (Див.: <https://www.youtube.com/watch?v=KQm0K7sqX4>). Ось лише дві цитати з тієї прес-конференції: «Ми зараз бачимо, як проступають відверто сепаратистські настрої в Криму, – вважає доктор історичних наук і кандидат в народні депутати від УНА Павло Гай-Нижник. – Хотілося б поцікавитися, куди дивляться СБУ і розвідка, які повинні відповідати за цілісність і неподільність нашої країни. Явно, що такі думки виникають не без допомоги спецслужб інших країн. У Криму навіть ресструються відверто сепаратистські політичні сили, яким ніхто не заважає сіяти смуту в нашій країні. Зараз влада веде ситуацію до розвалу України – може залишитися лише номінальна назва та межі, а державу буде розбито на своєрідні князівства. У Криму ще посидять, подумают і знову почнуть висувати свого президента» [19]; «Старший науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. Кураса НАН України, кандидат у народні депутати від УНА Павло Гай-Нижник, у свою чергу, зазначив, що збереження автономії Криму загрожують політичними, соціальними, економічними і громадянськими порушеннями. «Продовження існування автономії є загрозою для розчленування України, що в перспективі цілком загрожують і занепаду самої української державності. Ми маємо прецеденти грузинської проблеми, югославської, зокрема, сербської, і, судячи з тенденції, яка розвивається в політикумі і чому сприяє Партія регіонів та її приспівники, це спонукає до загрози національній безпеці існування Української держави», – заявив П. Гай-Нижник» [15].

кількість об'єктів літаками–розвідниками українського кордону, військово–морські навчання–маневри тощо. Усе це українські спецслужби фіксували, проте київська влада жодним чином не протидіяла і не готувалася до протидії подібним операціям і маневрам з боку Росії. Тоді ж російські військові отримали команду готуватися до можливого вторгнення.

Не зайвим у цьому контексті буде нагадати, що згідно із Харківськими угодами, які свого часу підписав від імені України президент В. Янукович, чисельність російського угруповання військ у Криму була збільшена вдвічі, а співробітники ФСБ офіційно отримали дозвіл на легальну роботу на півострові. За підписаною В. Януковичем у Харкові угодою, росіяни могли мати в Криму контингент до 46 тисяч військовослужбовців. Важливим було й те, що в договорі не обмежувалося їх переміщення територією Кримського півострова. Як наслідок, Росія буквально за кілька днів наросила свій контингент до максимально можливої чисельності.

Вже у січні 2014 р., коли у Києві два табори готувалися до нової, більш рішучої сутички у боротьбі за владу, у Криму безпосередньо готувалися до його відторгнення від України. Саме тоді російські моряки інтенсивно замінювали бухти, чиновники і військовики проводили з населенням тематичні бесіди з приводу «як ви поставитесь до того, що Крим перейде Росії?» [3], путінські агенти з київського СБУ саме до Криму (у Сімферополь) переправляли розвідувальну документацію. І ці факти не були таємницею, якщо, звісно ж, ними хтось переймався чи мав на увазі з огляду на турботу про національну безпеку і оборону держави. Ще 20 січня 2014 р. у Генштаб ЗСУ стали надходити відомості від розвідки, що в Криму є проблеми, а росіяни активізувалися. Тобто ще за місяць до втечі В. Януковича і початку кримських подій у Києві вже знали про те, що Росія готує військові акції на півострові, проте усі тоді переймалися боротьбою за владу!

Попри події у столиці у Генеральному штабі ЗСУ на початку лютого 2014 р. все ж було розроблено план і до Криму під виглядом навчань відправили розвідувальну роту 25-ї Дніпропетровської повітряно–десантної бригади та загони Кіровоградського та Очаківського полків спеціального призначення. Усього близько 300 осіб. Більше того, було підготовлено навіть план введення в Крим чотирьох батальйонів повітряно–десантних військ (тобто ще 1200 вояків). Після втечі В. Януковича про усі ці приготування до контрзаходів було прозвітовано новому командуванню Збройних сил України³.

Окупація Кримського півострова армією Російської Федерації почалася 20 лютого 2014 року. Вранці 24 лютого 2014 р. Росія почала перекидати «спецназ» у Севастополь. Цих автоматників без розпізнавальних знаків, у камуфляжах і масках журналісти влучно прозвали «зеленими чоловічками» на кшталт інопланетян, які начебто і є, але офіційно їх немає. Під явним надуманим приводом захисту російськомовного населення на півострові Державна Дума дозволила В. Путіну ввести війська на територію України. У

³ Новим міністром оборони України від 27 лютого 2014 р. став адмірал І. Тенюх, а керівником Генерального штабу від 28 лютого було призначено генерал–лейтенанта М. Куцина.

порушення угоди про базування ЧФ РФ у Криму Кремль розпочав перекидати на півострів додатковий контингент своїх військ із бронетехнікою. Для цього, крім кораблів ЧФ, використовувалися великі десантні кораблі зі складу Балтійського й Північного флотів Росії, заздалегідь спрямовані з північних морів та Балтики до Чорного моря. 26 лютого туди прибули перші два – «Калінінград» і «Мінськ». Починаючи з 26 лютого представники самопроголошеної кримської влади розпочали посилену агітацію українських військових за перехід на свій бік. Одночасно російський «спецназ» під виглядом представників «самооборони Криму» почав блокувати українські військові частини й кораблі.

Саме ці дні були визначальними у процесі захоплення українського Криму. Вочевидь вихід кораблів ВМС України (а це – не лише кораблі¹) у море під прикриттям авіації міг, якщо не здолати окупанта, то хоча б затримати повномасштабну операцію, дати час на передислокацію українських військ, підняти бойовий дух і психологічний стан воїнів та змінити хід подальших подій. Зрештою, такий імовірний сценарій, міг надати час на мобілізацію українських і кримськотатарських добровольців, на оперативне переміщення частини українського спецназу і підрозділів ЗСУ, вироблення нових тактичних схем та прийняття бойових рішень. Зрештою, оборона Батьківщини – священний обов'язок, а вірність присязі – не порожні слова. І стосується цей небезпідставний закид, передусім нового політичного керівництва держави Україна, Генерального штабу Збройних сил України та командування ВМС України! Подальший приклад рішучого опору окупантам на Сході країни є яскравим і переконливим прикладом, що ворог не зупиняється, якщо йому не чинити опір!

Близько 4 год. 30 хв. 27 лютого 2014 р. понад 100 озброєних автоматами, снайперськими гвинтівками,

¹ У Криму базувалися основні сили, корабельний склад, авіація, берегова оборона й авіація ВМС України з усіма своїми складами матеріально-технічного забезпечення, службами та інфраструктурою. Насамперед, це 17 бойових кораблів і близько 20 суден та катерів забезпечення, до 30 літаків і гвинтокрилів, близько 40 танків, 90 БМП, 190 БТР і більш як 60 артилерійських систем і мінометів. Чисельність особового складу – 14 тисяч осіб. На початок березня основний корабельний склад ВМС України в Криму базувався у трьох місцях: 1. Севастопольська (Північна) бухта (корвет «Тернопіль», корабель управління «Славутич», морський буксир «Корець», буксир «Красноперекоськ»). 2. Стрілецька бухта Севастополя (підводний човен «Запоріжжя», ракетний корвет «Придніпров'я», ракетний катер «Прилуки», корвети «Хмельницький», «Луцьк», корабель управління «Донбас», гідрографічний катер «Сквира», рятувальний буксир «Кременець», пошуково-рятувальне судно «Ізяслав», транспорт «Джанкой», «Судак», танкери «Бахмач», «Фастів», судно розмагнічування «Балта», судно контролю фізполів «Севродонецьк», кілекторне судно «Шостка», плавсклад «Золотоноша», буксир «Дубно», судно-сміттєзбирач U954, катер «Чигирин», навчальні катери «Сміла», «Нова Каховка», протипожежний катер «Борщів», водолазні катери «Ромни», «Токмак», санітарний катер «Сокаль», плавкран «Каланчак» і три малі катери. 3. Південна військово-морська база у с. Новоозерне на оз. Донузлав (корвет «Вінниця», морські тральщики «Чернігів», «Черкаси», рейдовий тральщик «Генічеськ», великий десантний корабель «Костянтин Ольшанський», середній десантний корабель «Кіровоград», протипожежний катер «Євпаторія», транспорт «Горлівка», морський буксир «Ковель», протидиверсійний катер «Феодосія», катер-торпедолов «Херсон», буксирний катер «Новоозерне» і навчально-тренувальне судно «Велика Олександрівка»).

кулеметами та гранатометами військовослужбовців 45-го окремого полку спецпризначення повітряно-десантних військ (ПДВ) ЗС РФ, одягнутих у цивільний одяг та у повному бойовому екіпіруванні, застосовуючи вибухівку для відкриття вхідних дверей та світлошумові гранати для подолання опору охоронців приміщень, незаконно удерлися до будівель Верховної Ради АР Крим та Ради міністрів АР Крим у Сімферополі й підняли на будівлях російські прапори. На території Криму були помічені численні озброєні особи у військовій формі без знаків розпізнавання. На військовій техніці і формі російських військових були завчасно замасковані усі тактично-розпізнавальні знаки. Утім у всієї світової спільноти не було жодного сумніву щодо приналежності цих вояків – то були спецпідрозділи Збройних сил Російської Федерації².

На жаль, у Києві не відстежували рівень загрози та намірів ЗС РФ, не зуміли адекватно оцінити військово-політичну обстановку та ступінь розгортання подій і, як буде видно зі стенограми Ради національної безпеки і оборони України, яку чомусь було скликано аж 28 лютого, абсолютно не володіли ані ситуацією, ані інформацією щодо подій у Криму.

На Печерських пагорбах панувала цілковита розгубленість, а військово-політичне керівництво держави було дезорієнтоване й, перебуваючи у стані психологічного пригнічення та розгубленості, морально і фізично було неспроможне приймати дієві рішення. Бездіяльність вищого політичного керівництва держави, яке (кожен по-своєму й усі разом) фактично не виконало свого конституційного обов'язку, безумовно дезорієтувала військових Збройних сил України та її громадян, катастрофічно вплинула на подальший розвиток подій у Криму й дозволила агресору у стислий часовий проміжок, практично без суттєвих зусиль, не зазнаючи збройного опору, захопити увесь півострів.

Росіянами використано було й колишнього президента В. Януковича, який, прибувши на територію Російської Федерації у період від 27 лютого по 1 березня 2014 р. вступив у злочинну змову з представниками влади РФ, які спільно з міністром оборони РФ С. Шойгу і В. Герасимовим вчиняли злочинні дії з метою зміни меж території України шляхом агресії та неоголошеної війни.

1 березня 2014 р. В. Янукович, всупереч постанови Верховної Ради України від 22 лютого 2014 р. (№757–VII), написав письмову заяву, адресовану президентові Росії В. Путіну у якій, зокрема, зазначав: «Як законно

² Вранці 28 лютого 2014 р. мною було дописано на своїй сторінці у Facebook наступне: «Путінська Росія, без оголошення війни, подібно до гітлерівської Німеччини, порушуючи міжнародні та власні зобов'язання, вдерлася на територію незалежної держави Україна. Перший удар було завдано з півдня, другий передбачається з північного сходу, третій – по Києву. Корумповане і некомпетентне керівництво України, переважна більшість членів котрого свого часу вже долучалася до справи розграбунку держави та руйнації армії, бельмоче про мир і грізно погрожує пальчиком агресору. Примітка: При цьому кількатижневі і практично неприховані приготування Росії до вторгнення (в тому числі й евакуацію посольства, захоплення будівлі ВР Криму десантниками, прибуття російських депутатів, ескаляція істерії на півострові та в Донбасі тощо) уряд України, який за звичкою не бачить далі своїх крісел та мислить не глибше за свої кишені, звісно ж, банально не помітив» [8].

вибраний президент України заявляю. Події на майдані, незаконне захоплення влади в Києві, призвели до того, що Україна опинилась на порозі громадянської війни. В країні правлять хаос та анархія, життя, безпека і права людей, особливо на південному сході і в Криму, – під загрозою. Під впливом західних країн здійснюється відкритий терор і насилля, люди переслідуються за політичними і мовними ознаками. У зв'язку з цим звертаюся до Президента Росії В. В. Путіна з проханням використати Збройні сили Російської Федерації для відновлення законності, миру, правопорядку, стабільності і захисту населення України. В. Ф. Янукович 1–03–2014 р.».

Спостерігаючи бездіяльність української влади, Москва почала діяти ще зухваліше й відкрито. 17 березня 2014 р. Верховна Рада АР Крим під дулами російських автоматів проголосила незалежність Криму, а вже наступного дня у Москві було підписано т.зв. Договір про прийняття Криму до складу Російської Федерації. 1 квітня Росія денонсувала усі договори та угоди з Україною щодо Чорноморського флоту [12].

Наголошу також і на іншому ганебному факті вже з новітньої (зовсім недавньої) української історії, коли Верховній Раді України довелося дочекатися російської військової атаки на Донбасі та ще й знадобилося майже два місяці з часу російського вторгнення у Крим і майже місяць від акту його анексії, аби лише 15 квітня 2014 р. ухвалити закон, яким Росія визнавала «територією, тимчасово окупованою Російською Федерацією».

При цьому керівництво Кремля, поставивши світ і Київ перед фактом практично вільного опанування півостровом, здобуло бонусно й оперативно–політичні важелі шантажу як нової влади України, так і Заходу. По–перше, взявши півострів у заручники, як цілком слушно зауважував західний аналітик І. Маннтойфель, В. Путін убезпечив базування Чорноморського флоту ще до того, як нова влада в Україні подумає про розірвання угоди щодо нього. По–друге, за допомогою Криму він може тиснути на Київ. «Перші заяви США та Євросоюзу сповнені обурення у зв'язку з ситуацією у Криму. Однак слів, навіть гострих, недостатньо. Путіна уже давно не цікавить те, що про нього говорять та думають на Заході», – зазначав оглядач «Deutsche Welle» 1 березня 2014 р. [9]. В результаті у Заході було лише два напрямки реакції на таку позицію Кремля: реальні санкції проти Росії, або мовчки визнати нову роль Москви у Криму і при цьому змусити Київ до переговорів з Росією. Західні союзники, власне, обрали мікс із цих двох шляхів. У Кремлі ж були переконані, що в умовах повного розвалу економіки, за відсутності готової до війни армії, повної деморалізації силових структур, при самосудах і масових заворушеннях, влада у Києві не протримається і двох тижнів.

Тим часом, невдовзі, 24 березня 2014 р. в.о. президента України О. Турчинов підписав указ про виведення українських військ з Криму й Севастополя. Це, власне, й усе на що у нього вистачило хисту і мужності... Чи не запізно? До 26 березня окупанти захопили усі 193 дислоковані на території АР Крим військові частини ЗС України, включаючи кораблі й об'єкти ВМС України. Вартість військового майна, залишеного у Криму, оцінюється в 11,439 млрд. доларів США. Фактично ж такий указ означав капітуляцію України й відмову збройним шляхом боронити територіальну цілісність і

суверенітет держави. Кримський півострів було здано ворогові без бою саме зі злочинної бездіяльності усього без винятку тогочасного політичного керівництва України [6; 7].

З того часу театр тривання Російсько–української війни перемістився на материкову частину держави з формуванням у подальшому Східного фронту боротьби за український Донбас. Проте перша її фаза (II період війни) на той час мала свою специфіку: це був свого роду внутрішній фронт, що виразками розсіявся по усій Лівобережній Україні й набув гібридно–сепаратистсько–терористичного характеру. Згодом його офіційно буде названо Антитерористичною операцією (АТО), проте розгорівся він ще під час кримських подій й за півтора місяці до оголошення українською владою АТО – з самого початку березня 2014 р. й фактично завершився 24 серпня того ж року відкритим вдертям регулярних військ РФ на Схід України.

Зсамого початку окупації Криму півострів розглядався росіянами як можливий плацдарм для наступу на південно–східні терени України. Проте географічно й логістично–тактично більш привабливим було визначено наступ з північно–східного напрямку в комплексі з підривом внутрішньо–політичного становища на усій території Лівобережної України. Зрештою південний напрямок залишився запасним плацдармом для повноцінного вторгнення задля захоплення Донецької, Луганської, Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Херсонської та Миколаївської, Запорізької областей. Коли ж намір прямого вторгнення з півдня було відкладено на перспективу, росіяни запустили план масштабної дестабілізації у цих регіонах.

Процес підриву України з середини, згідно з вищевказаними розробками) розпочався 1 березня 2014 р. з масштабних проросійських виступів одночасно у Харкові (перше захоплення ОДА), Дніпрі (тоді – Дніпропетровську), Донецьку (3 березня вперше захоплено ОДА), Мелітополі, Луганську (9 березня вперше захоплено ОДА), Миколаєві, Одесі (3 березня – штурм облради) та Херсоні, 5 березня – у Запоріжжі та інших містах сходу України.

У Харкові проросійські колаборанти–бойовики й спецслужби РФ кілька разів захоплювали обласну державну адміністрацію (ОДА). Тоді до міста було відряджено міністра внутрішніх справ А. Авакова й тільки завдяки спецпідрозділу Нацгвардії «Ягуар» та першим міні загонам добровольців–патріотів вдалося відстояти місто (74 проросійських заколотника було вибило з Харківської обласної адміністрації та заарештовано). Позитивним фактором стало призначення у Дніпропетровськ (нині – Дніпро) головою ОДА І. Коломойського, який також швидко навів порядок на ввіреній йому території (Дніпропетровщина, неофіційно – Запоріжжя). Кривавою ціною вдалося залишити українською Одесу, хоча там це було втілено, швидше, всупереч органам місцевої влади і правопорядку. Вважаю, що події у Харкові, Дніпропетровську, Одесі та інших великих містах Півночі, Центру і Півдня все ще очікують свого розслідування і не лише історико–політологічного спрямування, а й кримінального...

При цьому вже у березні 2014 р., після перших кадрових оновлень в СБУ, за словами тогочасного голови спецслужби В. Наливайченка, оголилися збройні

агентурні мережі, в першу чергу, Луганська. «Тоді нас це ще дивувало. Проросійська сепаратистська організація начебто на поверхні. Є у них і ідеологи, і технічне забезпечення, але за ними – склади зі зброєю, за ними – криміналітет. Перша велика операція із затримання – ще в березні, до всіх подій. Вилучено сотні одиниць зброї. Ми затримуємо і не можемо до кінця оцінити, що це означає. Але тоді вже з'явилися на поверхні офіцери ГРУ, ФСБ, які за ними стояли, пішли вже не вуличні демонстрації, а реальні силові акції із захоплення, відразу почалися бойові дії на знищення спецгрупами диверсантів, в тому числі і заступників голови СБУ. Тоді стала зрозуміла вся картина», – згадував він [10]. 16 березня секретар РНБО А. Парубій заявив про зрив широкомасштабної операції російських сепаратистів по вторгненню в Україну під назвою «Російська весна», що мала за мету захоплення влади на південному сході країни за кримським сценарієм.

Тим часом на початку квітня 2014 р. озброєні проросійські підрозділи почали захоплювати адміністративні будівлі на сході України (12 квітня були захоплені райвідділки міліції у Слов'янську та Краматорську, міська рада в Артемівську, також відбулися подібні спроби у Горлівці та Красному Лимані, 7 квітня російські терористи захопили зброю у будівлі СБУ Луганська, а 29 квітня було повторно захоплено будівлю Луганської ОДА (вперше – 9 березня); 28 квітня заколотники оволоділи будівлею РДА у Станиці Луганській, 29 квітня було захоплено міські ради у Красному Лучі та Первомайську. 30 квітня над райвідділком міліції у Антрациті підійнято російський прапор, проросійські колаборанти також захопили міську раду у Свердловську та Алчевську, а увечері 1 травня – міську раду у Стаханові тощо. У підсумку російські терористи і місцеві колаборанти оголосили про створення так званих Донецької й Луганської Народних Республік (до цього таку спробу було зроблено в інших обласних центрах Лівобережжя). У відповідь українська влада оголосила антитерористичну операцію (АТО).

Екстремістські акції у південно-східних регіонах України ініціювалися та управлялися мережею координаторів Головного розвідувального управління Генерального штабу Збройних сил РФ. Колишній перший заступник начальника Генштабу ЗСУ, адмірал І. Кабаненко, на відміну від владних структур та Міністерства оборони України, вже 12 квітня 2014 р. впевнено заявив: «Вторгнення військ РФ на Сході відбулося. У Слов'янську та Червоному Лимані діють не сепаратисти, а військові розвідувально-диверсійні підрозділи. Почерк чіткий. Вони «допомагають» сепаратистам в розхитуванні ситуації. Чи потрібно задавати риторичне запитання – а чи буде це продовжуватися та поширюватися?» [18].

Того ж дня військовий аналітик, співорганізатор спільноти «Інформаційний спротив» Д. Тимчук повідомив, що «ідентифіковано співробітників російського ГРУ, які здійснювали сценарій захоплення органів влади та блокування українських військових частин у Криму у березні 2014 року. Раніше групи цих співробітників ГРУ були вивезені з Криму у Ростов-на-Дону» [17]. При цьому він цілком слушно додавав, що їхньою метою було захоплення якомога більшої кількості будівель місцевих органів влади і силових структур до 17 квітня,

тобто до зустрічі у Женеві представників України, ЄС, США та Росії з врегулювання «кризи» в Україні. «За планом російської сторони, – наголошував він, – це дасть можливість Росії заявляти про відсутність контролю за ситуацією в Україні з боку української влади, а також про її нелегітимність в очах значної частини населення» [17].

13 квітня 2014 р. РНБО України, очолювана на той час в.о. президента України О. Турчиновим, ухвалила рішення про початок антитерористичної операції (АТО). Ситуація на Сході швидко переросла в насильницький конфлікт. 15 квітня 2014 р. уряд України оголосив старт «Антитерористичної операції» й перекинув збройні сили під Донецьк і Луганськ. Того ж дня перший віце-прем'єр України В. Ярема заявив, що у містах Слов'янськ та Краматорськ Донецької області перебувають представники 45-го полку повітряно-десантних військ РФ [14]. 16 квітня один з керівників контррозвідки СБУ В. Найда розповів на брифінгу, що головною метою дій диверсантів та спецпідрозділів РФ на території України є максимальна дестабілізація ситуації і що в перехоплених переговорах російські військові обговорюють завдання вбити кілька сотень осіб, щоб після цього на протязі 1,5 години ввести війська на територію України [14].

До кінця квітня в.о. президента України оголосив, що уряд України більше не контролює Донецьк і Луганськ повною мірою. О. Турчинов, зокрема, заявив, що країна знаходиться «в режимі повної бойової готовності» і видав указ про відновлення військової служби за призовом. Тим часом 2 травня над містом Слов'янськ на сході країни антиурядові озброєні угруповання збили два українських військових гвинтокрила.

Справжня картина, причини і спонсорство анти-українського терористичного путчу й прихованого іноземного (російського) вторгнення яскраво виявилися після проведених 11 травня 2014 р. т.зв. «референдумів» під дулами автоматів, які були визнані недійсними урядом України. Тоді представники фейкових «Донецької і Луганської народних республік» зробили заяви, що проголошують «незалежність» від України. Крім цього «ДНР» і «ЛНР» опублікували звернення з проханням бути прийнятими до складу Російської Федерації. Відтоді проросійські колабораціоністсько-терористичні анклав «ДНР» і «ЛНР» залишаються невизнаними усіма державами світу, включно з Російською Федерацією.

25 травня 2014 р. відбулися президентські вибори, в результаті яких президентом України було обрано П. Порошенка. Серед його обіцянок, зокрема, були й такі: АТО триватиме не місяці, а години (заява на брифінгу 28 травня); солдати української армії, які беруть участь у бойових діях, мали б отримувати 1 тис. грн. на день вже з 26 травня тощо.

Тим часом російські бойовики і спецпідрозділи активізували свою діяльність проти Збройних Сил України, які зазнавали не лише втрат у живій силі, але й значних втрат у техніці. На початку серпня 2014 р. Україна вже близько двох місяців проводила активну фазу антитерористичної операції з силового звільнення території Донецької та Луганської областей, що контролювалися підтриманими Росією незаконними збройними формуваннями та загонами колаборантів. За цей період під контролем сил АТО опинилося близько 60% територій двох областей. Донецьк і Луганськ

були блоковані з півночі, заходу та півдня. На той час українським військам вдалося звільнити західний Донбас, південь і північ Донецької, а також північну частину Луганської областей. Блокпости ЗСУ впритул наблизилися до Донецька і Луганська. Стояло завдання – повністю замкнути коло по східному кордону України, оточивши колаборантів–сепаратистів і відрізати їх від допомоги з Росії. Лише зі східного напрямку, перш за все, – з території РФ, бойовики могли отримувати озброєння та підкріплення.

Протягом всього періоду проведення АТО Російська Федерація постійно підтримувала дії бойовиків. Спочатку – через постачання озброєння, живої сили (навчених, екіпірованих та тренуваних найманців) та засилання розвідувально–диверсійних груп ГРУ, згодом – шляхом проведення артилерійських обстрілів підрозділів ЗСУ зі своєї території.

Проте саме у серпні 2014 р. відбулося відкрите вдертя регулярних підрозділів Збройних сил РФ на територію Східної України. Їхнє приховане вторгнення розпочалося 24 серпня 2014 р. Практично не зустрівши опору, російські військові підрозділи через Амросіївку та Кутейникове просунулися в напрямку Іловайська. З цього моменту співвідношення сил і засобів сторін змінилося на користь супротивника. При цьому, російські військовослужбовці не мали документів та розпізнавальних знаків на обмундируванні і військовій техніці. Розвідувальна інформація про перетин державного кордону України колонами військової техніки Збройних сил РФ почала надходити до штабу АТО та Генштабу 25 серпня 2014 р. У ніч на 25 серпня 2014 р. Росія ввела на територію України 8 батальйонних тактичних груп Збройних сил РФ загальною чисельністю понад 4 тис. осіб. Остаточо факт вторгнення регулярних підрозділів РФ було підтверджено 26 серпня після захоплення у полон військовослужбовців повітряно–десантних військ ЗС РФ.

Тож, на той час на територію України було введено до 8 батальйонних тактичних груп збройних сил Російської Федерації, а саме:

– на Луганському напрямку – чотири (змішана БТГр від 61–го окремого полку морської піхоти та 200–ї окремої мотострілецької бригади Північного флоту Західного ВО, дві БТГр від 104–го десантно–штурмового полку 76–ї десантно–штурмової дивізії та 20–ї окремої мотострілецької бригади Південного ВО, БТГр від 247–го десантно–штурмового полку 7–ої десантно–штурмової дивізії повітрянодесантних військ);

– на Донецькому – чотири (БТГр від 247–го десантно–штурмового полку 7–ї десантно–штурмової дивізії повітрянодесантних військ, дві БТГр зі складу 331–го повітрянодесантного полку 98–ї повітрянодесантної дивізії та 19–ї окремої мотострілецької бригади Південного ВО, БТГр 56–ї окремої десантно–штурмової бригади повітрянодесантних військ) [4].

Зазначені батальйонні тактичні групи були посилені підрозділами спеціального призначення зі складу: 10–ї та 22–ї окремих бригад спеціального призначення Південного ВО; 346–ї окремої бригади спеціального призначення та 25–го окремого полку спеціального призначення 49 А Південного ВО; 24–ї окремої бригади спеціального призначення Центрального ВО та 45–го окремого полку спеціального призначення

повітрянодесантних військ, а також 8–ї окремої мотострілецької бригади 58 А Південного ВО. Загалом угруповання збройних сил РФ нараховувало: особового складу – понад 6 тис. осіб; танків – до 70 од.; бойових броньованих машин – до 270 од.; артилерійських систем – до 90 од.; РСЗВ – до 85 одиниць [1, с. 15–16].

Активна фаза бойових дій між українськими військами та підрозділами Збройних сил РФ і підтримуваних ними бойовиками відбулася 25–26 серпня 2014 р., після чого розпочалися запеклі бої, зокрема за Іловайськ, Дебальцеве та інші українські населені пункти. З цього часу розпочався новий період Російсько–української війни, що відзначний запеклими і жорстокими боями з об'єднаними підрозділами російських військ і загонами колаборантів.

Тоді ж розпочався й так званий «мінський процес» та почалася епопея з так званими «мирними ініціативами» П. Порошенка, що стали пасткою для України, її збройних сил та дипломатії тощо.

Утім президент Російської Федерації, звісно ж, ані словом з вуст ніколи не обмовлявся про те, що так і не полишав своїх намірів та прагнень знищити Україну як державу. Інакше як пояснити наявність розробленого у штабі Західного військового округу Збройних сил РФ (м. Санкт–Петербург) цілком таємного плану захоплення Росією Лівобережної України від 8–9 квітня 2015 р. під назвою «Доповідь рішення на застосування угруповання військ «Північ» у спеціальній операції». Так, зокрема, у згаданому документі у якості супротивника були зазначені саме Збройні сили України, а зона проведення АТО вказана як така, що перебуває «у смузі дії угруповання військ «Північ» [13].

Відтак йдеться про новий розроблений росіянами план тепер вже відкритого (неприхованого) збройного наступу й окупації теренів Центральної та Лівобережної України. Тож, оцінюючи супротивника, росіяни дійшли висновку, що в зоні проведення АТО українське військове угруповання мало би нараховувати на той час: батальйонів – до 46, в тому числі: БТГр – 29, окремих батальйонів – 17, особовий склад ЗСУ – до 36 тисяч (в тому числі 28 тис. осіб у бойових підрозділах). З них:

– Сектор «А» – 15 батальйонів: БТГр – 10; ОМпБ – 4; БСпП – 1¹;

– Сектор «С» – 13 батальйонів: БТГр – 7; ОМпБ – 6;

– Сектор «Б» – 18 батальйонів: БТГр – 12; ОМпБ – 6.

З них: на передньому краї – батальйонів – до 42, в тому числі БТГр – 25, окремих батальйонів – 17, особового складу – до 22 тисяч. В угруповання було в наявності: танків – до 340, ББМ – 1420, Ор ПА і М – до 600, РСЗО – бл. 130, бойових літаків – 36 (на летищах: Миргород – 10 МіГ–29, Чугуєв – 10 МіГ–29, Васильків – 16 МіГ–29), транспортних літаків – 12, гвинтокрилів АА – 36 (по п'ять гвинтокрилів в районі штабу АТО і штабів секторів, крім того гвинтокрили базувалися в районів місць дислокації аеромобільних і десантних підрозділів 25 овпбр (Гвардійське), 79 оаебр (Камиш–Зоря), 95 оаебр (Слов'янськ), 80 оаебр (Старобільськ). Тактичний резерв угруповання нараховував – ЗС 5900, батальйонів – до семи (80, 81, 95 оаебр, 25, 79 олдбр, до

¹ БТГр – батальйонна тактична група; ОМпБ – окремий мотопіхотний батальйон; БСпП – батальйон спеціального призначення.

двох БТГр 93 омбр), танків – 15, ББМ – 50, ор.ПА і М – 90, РСЗО – 25, МВС – 60 осіб, СБУ – 130 осіб.

Також зауважувалося, що у зоні відповідальності угруповання «Північ» до виконання найближчого завдання супротивник може задіяти до семи батальйонів і танкову роту, а до рубежа виконання подальшої задачі – до чотирьох батальйонів ЗСУ і двох батальйонів Нацгвардії. З метою ж зниження темпів наступу російських військ ними передбачалося, що українці можуть активно задіяти на маршрутах їх просування ДРГ зі складу підрозділів спеціального призначення і національної гвардії з засад і рейдовими діями. Для цього здатні були до задіяння до 40 ДРГ (загін у складі 3 оп СпП – до 200 осіб і Нацгвардії – до 300 осіб) в районах Чапаєво, Котельва, Першотравенськ, Караван, Лозова, Орелька, Василівка, Перещепино, Зачепилівка, Первомайський, Карлівка. Далі ж моделювалися сценарії наступу російських військ і оборонні дії українських із детальним описом місцевості та переліком задіяння конкретних бойових підрозділів ЗСУ.

Серед сильних сторін українських військ росіяни відмічали: ефективну розвідку, що дозволить оперативно відстежувати висунання їхніх військ; знання місцевості на театрі бойових дій; досвід ведення бойових дій; підготовлені позиції для розгортання бронетехніки, артилерії та реактивних систем залпового вогню (РСЗВ). Серед слабких: наявність в районах бойових дій значної чисельності населення, що підтримують дії ЗС РФ і підрозділів народного ополчення; різномірність українського угруповання і відповідно різний рівень підготовки при сумісних діях; низькі можливості з організації ешелонізованої системи ППО, недостатні практичні навички більшості підрозділів ППО у бойовому застосуванні; відсутність можливості надання у повному об'ємі авіаційної підтримки підрозділам сухоходних військ (недостатня кількість штурмової авіації).

Критично важливими об'єктами, захоплення (знищення) яких значною мірою могло завадити (зірвати) плани супротивника і сприяти виконанню задач угруповання «Північ» мали би бути: пускові установки (ПУ) в районах Краматорськ, Артемівськ, Зелений Гай, Дубівка, Миколаївка, Краснопавлівка (на бар'єрному рубежі Дніпро–Донбас); опорний пункт в зоні дії: Великі Новосілки; мости на бар'єрних рубежах; ракетні підрозділи на стартових позиціях в районі Краматорська; зосередження техніки, ор. ПА, РСЗВ в районах: Гвардійське, Черкаське; бойові літаки на летищах Чугуїв, Миргород; підрозділи ППО на стартових позиціях в районі Дніпропетровськ (Гвардійське), Харків (м. Рогань, Руська Лозова), Київ (Біла Церква, Золотоноша).

Виходячи з аналізу військово–політичного становища, складу і стану військ (сил) угруповання і поставлених задач, передбачалося основні зусилля російського наступального удару зосередити на напрямку Донське, Богодухов, Київ, шляхи головних ударів: Донське, Богодухов, інший в напрямку Донське, Дніпропетровськ (Дніпро). Операція мала б (має) бути здійснена із залученням усіх видів і родів військ РФ й проведена протягом 14 діб.

Утриманням важливіших районів і пунктів опору передбачалося створити зони безпеки з метою

недопущення висунання українських військ з західних областей країни і забезпечення матеріально–технічного забезпечення підрозділів угруповання:

– зону №1: Золочев, Полонка, Охтирка, Котельва, Полтава, Кобеляки, Світлогорське, Новомосковськ, Красноград, Коломак, Богодухів;

– зону №2: Калита, Лебедівка, Бортничі, Лепляво, Чапайка, Липове, Власівка, Оржиця, Гребінка, Згурівка.

В інформаційному протиборстві ставилися цілі:

– переконати супротивника у тому, що бойові дії ведуть підрозділи ополчення ДНР і ЛНР;

– деморалізація підрозділів ЗСУ для дезертирства, здачі в полон чи залишення позицій;

– показ звірств і жорстокості українських ЗС щодо мирного населення;

– внесення розколу в європейсько–американські та українсько–американські взаємини;

– визначені групи сухоходного призначення, переодягненими у форму з шевронами Національної гвардії України, імітувати здійснення диверсій на території ДНР і ЛНР із широким висвітленням в ЗМІ та в мережі Інтернет.

З метою обману і прихованості росіяни намагалися:

– демонстративними діями в районах південніше Брянська та Клинців відволікти частину сил супротивника і розпорошити його увагу;

– при виконанні найближчої задачі переконати супротивника в обмеженості мети наступу захопленням Луганської області;

– при перевезеннях і здійсненні маршів змінити конфігурацію ПУ ОТР (ТР) і РСЗВ;

– марші, завантаження і розвантаження ешелонів здійснювати у нічний час;

– вантаження БТГр Балтійського флоту здійснювати під легендою участі у навчаннях Північного флоту.

Об'єднане угруповання військ «Північ», що захоплювало б Лівобережну Україну мусило мати у своєму складі:

– Угруповання військ «Полтава» (до закінчення сьомого дня операції завершити ізоляцію району бойових дій, взяти під контроль територію Харківської та Дніпропетровської областей, забезпечити зайняття висхідних районів для наступу підрозділами другого ешелону і виконати подальшу задачу угруповання). У складі: Перший ешелон – три бригади (БТГр–7): 1 бригада (15 омсбр (2 БТГр) ЦВО); 2 бригада (зведена, БТГр 138 омсбр 6А; БТГр 32 омсбр ЦВО); 3 бригада (зведена, БТГр 200 омсбр СФ; БТГр 79 омсбр БФ); Угруповання з'єднань і частин розвідки – два загони СпН; Угруповання РВіА – реадн. (без 2–х батр) 79 реабр; адн (без батр), адн 288 абр; Угруповання інженерних військ у складі понр, ір 45 оібр; Резерв – 6 отбр.;

– Угруповання військ «Київ» (до кінця п'ятнадцятого дня завершити блокування супротивника на території Лівобережної України і взяти під контроль Сумську, Полтавську, Чернігівську і частину Київської областей). У складі: Перший ешелон – одна бригада і дві полкові групи (БТГр–8); 1 бригада (31 одшбр (БЕГр–2); 2 полкова група 106 вдд (БТГр 137 пдд, 51 пдд 106 вдд); 3 полкова група 76 дшд (БЕГр 104, 234 дшд 76 дшд); Угруповання з'єднань і частин розвідки – три загони СпН; Угруповання РВіА – реадн (без 2–х батр) 79 реабр; адн (без батр) 9

абр; адн 244 абр БФ; Угрупування інженерних військ у складі понр, ір 45 оібр (після виконання найближчої задачі); Резерв – БТГр від 11 одшбр, 56 одшбр.;

– Угрупування ракетних військ (у складі: 1,2 рдн 448 рбр.);

– Угрупування військ ПВО (у складі: 1018 КП ПВОіА, зрдн 49 зрбр, 53 зрбр (КП, зрдн–2), зрбратр 1117 зрп 2 мед 1 ТА);

– Угрупування авіації:

– винищувальна авіація (у складі: 6 СУ–27 159 іап аер. Курськ, 4 МіГ–31 790 іап аер. Бутурліновка);

– оперативно–тактична авіація (у складі: 6 СУ–34 47 сап аер. Курськ, 6 СУ–34 47 сап аер. Бутурліновка);

– розвідувальна авіація (у складі: 2 СУ–24 мр 4 оер аер. Бутурліновка);

– армійська авіація (у складі: 12 Мі–8, 5 Мі–24, Мі–8 сів 549 АвБ аер. Валуїки; 7 Мі–24, 12 Мі–8, Мі–8 ппа 378 АвБ аер. Курськ; 2 Мі–28, 2 Ка–52, 4 Мі–8, Мі–26 15 бр АА аер. Міллерово);

– Угрупування РЕБ (радіоелектронної боротьби; у складі: зведена група РЕБ з ППД 16 обр РЕБ, МГ РЕБ від 16 обр РЕБ, МГ РЕБ 328 об РЕБ 1 К ВПС і ППО, МГ РЕБ у кожній БТГр.);

– Угрупування сил і засобів матеріально–технічного забезпечення (тактична група від 51, 69 брМТЗ);

– Угрупування для визначення оманих районів зосередження військ (у складі: дві БТГр від 1 ТА).

Цей план повномасштабного нападу на материкову територію України й окупації її лівобережної частини було розроблено підлеглими командуючого військами Західного військового округу генерал–полковника А. Сідорова та начальника штабу Західного військового округу генерал–лейтенанта В. Астапова [13]. Цілком вірогідно, що великі військові навчання, які здійснювали Збройні сили РФ вздовж північного кордону України з Росією були нічим іншим як відпрацюванням за умов, максимально наближених до бойових, вищевказаної спецоперації з вторгнення.

Вочевидь, що подібні (як і іншого роду) наміри й досі не відкинуто Кремлем, а тимчасово відтерміновані до поки російська дипломатія досягає своїх поточних цілей, а Росія (зі згоди Заходу) зберігає за собою анексований Крим й успішно перетворює окуповані нею частини Донбасу на «сіру зону», що завдяки т.зв. Мінським домовленостям має стати тягарем і зашморгом на ший економіки України та перетворитися на хронічну злякисну виразку її адміністративно–політичної системи й своїми метостазами руйнувати український державний організм.

Список використаних джерел

1. Аналіз ведення антитерористичної операції та наслідків вторгнення Російської Федерації в Україну у серпні–вересні 2014 року (підготовлено Генеральним штабом Збройних сил України спільно з Центральним науково–дослідним інститутом Збройних сил України). – К., 2015.

2. Аналитическая записка (План вмешательства России во внутренние дела Украины, расчленения её территории и присоединения юго–восточных областей Украины к Российской Федерации). Администрация Президента РФ, [4–12] февраля 2014 г. // Павло Гай–Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(02\)4–12.rus-ukr.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(02)4–12.rus-ukr.php).

3. Волошина Л. Факты, которые позволяют делать вывод о том, кто сдал Крым, а главное – когда / Лариса Волошина // Українські

реалії. Інформаційне агентство. – 2015. – 7 грудня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrtreal.info/ua/Like/73695-fakty-kotorye-pozvolayut-delat-vyvod-o-tom-cto-sdal-krym-a-glavnoe-kogda-voloshina>.

4. Гай–Нижник П. Війна на сході України: початок (Чи відбулося вторгнення російських Збройних сил і військ спеціального призначення у Донбасі?) // Війна на Донбасі. 2014–2016 рр.: зб. наук. праць за матеріалами II Всеукр. наук. військ.–істор. конф., 20 квітня 2017 р. / Нац. військово–історичний муз. України. – К., 2017. – С.73–78.

5. Гай–Нижник П. Нові виклики: сили режиму взяли паузу для реперформатування й, безумовно, подальшого реваншу; влада намірено впроваджує сценарій керованого хаосу; Росія почала цілеспрямовано й енергійно втілювати сценарій розколу України // Our life–Наша жизнь. – 2013. – 15 грудня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sveola.blogspot.com/2013/12/blog-post_7062.html.

6. Гай–Нижник П. П. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. як акт агресії проти України: перебіг вторгнення і свідчення міжнародного злочину // Гілея. – 2017. – Вип.118 (№3). – С.110–125.

7. Гай–Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.

8. Гай–Нижник П. Путінська Росія, без оголошення війни, подібно до гітлерівської Німеччини, порушуючи міжнародні та власні зобов'язання, вдерлася на територію незалежної держави України // Павло Гай–Нижник. Особистий сайт. – 2014. – 28 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014\(02\)28dopysy.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014(02)28dopysy.php).

9. Манттойфель І. Путін узав Крим у заручники / Інго Манттойфель // Deutsche Welle. – 2014. – 1 березня.

10. Наливайченко В. (голова СБУ): «Перемога – це мирне життя» (Інтерв'ю інформаційному агентству «Інтерфакс–Україна») (7 липня 2014 р.) // Павло Гай–Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(07\)07.nalyvaichenko.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(07)07.nalyvaichenko.php).

11. О кризисе на Украине (Совет нацбезопасности России) [План дій по дестабілізації України і включення 12 українських областей та м. Києва до складу Російської Федерації] (січень 2014 р.) // Павло Гай–Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(01\).plan_putina.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(01).plan_putina.php).

12. О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Государственная Дума. Официальный сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=484131–6&02>.

13. План захоплення Росією Лівобережної України («Доклад решения на применение группировки войск «Север» в специальной операции»; «Пояснительная записка к решению на применение группировки войск «Север»; 8–9 апреля 2015 г., Санкт–Петербург, штаб Западного военного округа) // Павло Гай–Нижник. Особистий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2015\(04\)08.capture_plan.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2015(04)08.capture_plan.php).

14. Українська правда. – 2014. – 16 квітня.

15. УНА пропонує позбавити Крим автономного статусу, УНІАН. – 2012. – 14 вересня.

16. Янукович зізнався, що просив Путіна ввести війська в Україну // УНІАН. Інформаційне агентство. – 2016. – 25 листопада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1645337-yanukovich-ziznavsya-scho-prosiv-putina-vvesti-viyska-v-ukrajinu.html>.

17. Dmitry Tymchuk. Особиста сторінка Д. Тимчука у соціальній мережі Facebook. Допис від 12 квітня 2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/dmitry.tymchuk/posts/482118285250165>.

18. Igor Kabanenko. Особиста сторінка І. Кабаненку у соціальній мережі Facebook. Допис від 12 квітня 2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/kabanenko.ihor/posts/10200773003047790>.

19. UkrNews24.com. – 2012. – 13 вересня.

References

1. Analiz vedennia antyterorystychnoi operatsii ta naslidkiv vtorh-nennia Rosiiskoi Federatsii v Ukrainu u serpni–veresni 2014 roku

(pidhotovleno Heneralnym shtabom Zbroinykh syl Ukrainy spilno z Tsentralnym naukovu-doslidnym instytutom Zbroinykh syl Ukrainy). – K., 2015.

2. Analiticheskaja zapiska (Plan vmeshatel'stva Rossii vo vnutrennie dela Ukrainy, raschlennija ejo territorii i prisoedinenija jugo-vostochnykh oblastej Ukrainy k Rossijskoj Federacii). Administracija Prezidenta RF, [4–12] fevralja 2014 g. // Pavlo Hai-Nyzhnyk – doktor istorychnykh nauk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(02\)4-12.rus-ukr.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(02)4-12.rus-ukr.php).

3. Voloshina L. Fakty, kotorye pozvoljajut delat' vyvod o tom, kto sdal Krym, a glavnoe – kogda / Larisa Voloshina // Ukrainski realii. Informatsiine ahentstvo. – 2015. – 7 hrudnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukreal.info/ua/Like/73695-fakty-kotorye-pozvoljajut-delat-vyvod-o-tom-kto-sdal-krym-a-glavnoe-kogda-voloshina>.

4. Hai-Nyzhnyk P. Viina na skhodi Ukrainy: pochatok (Chy vidbulosia vtorhnennia rosijskykh Zbroinykh syl i viisk spetsialnogo pryznachennia u Donbasi?) // Viina na Donbasi. 2014–2016 rr.: zb. nauk. prats za materialamy II Vseukr. nauk. viisk.-istor. konf., 20 kvitnia 2017 r. / Nats. viiskovo-istorychnyi muz. Ukrainy. – K., 2017. – S.73–78.

5. Hai-Nyzhnyk P. Novi vyklyky: sylu rezhymu vzjali pauzu dlia pereformatuvannia y, bezumovno, podalshoho revanshu; vlada namireno vprovadzhuie stsenarii kerovanoho khaosu; Rosiia pochala tsilespryamovano y enerhiino vtliuvaty stsenarii rozkołu Ukrainy // Our life–Nasha zhyzn. – 2013. – 15 hrudnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://sveola.blogspot.com/2013/12/blog-post_7062.html.

6. Hai-Nyzhnyk P. P. Okupatsiia ta aneksiia Krymu Rosiiskoiu Federatsiieiu u 2014 r. yak akt ahresii proty Ukrainy: perebih vtorhnennia i svidchennia mizhnarodnogo zlochynu // Hileia. – 2017. – Vyp.118 (№3). – S.110–125.

7. Hai-Nyzhnyk P. P. Rosiia proty Ukrainy (1990–2016 rr.): vid polityky shantazhu i prymusu do viiny na pohlynnannia ta sproby znyshchennia. – K.: «MP Lesia», 2017. – 332 s.

8. Hai-Nyzhnyk P. Putinska Rosiia, bez oholoshennia viiny, podobno do hitlerivskoi Nimechchyny, porushuiechy mizhnarodni ta vlasni zoboviazannia, vderlasia na terytoriiu nezaleznoi derzhavy Ukraina // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait. – 2014. – 28 liutoho [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014\(02\)28dopysy.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014(02)28dopysy.php).

9. Manntoifel I. Putin uziv Krym u zaruchnyky / Ingo Manntoifel // Deutsche Welle. – 2014. – 1 bereznia.

10. Nalyvaichenko V. (holova SBU): «Peremoha – tse myrne zhyttia» (Interviu informatsinomu ahentstvu «Ynterfaks–Ukrayna») (7 lypnia 2014 r.) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(07\)07.nalyvaichenko.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(07)07.nalyvaichenko.php).

11. O krizise na Ukraine (Sovet nachezopasnosti Rossii) [Plan dii po destabilizatsii Ukrainy i vkluchennia 12 ukrainskykh oblastei ta m.Kyieva do skladu Rosiiskoi Federatsii] (sichen 2014 r.) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(01\).plan_putina.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(01).plan_putina.php).

12. O prekrashhenii dejstvija soglashenij, kasajushhishja prebyvanija Chernomorskogo flota Rossijskoj Federacii na territorii Ukrainy // Gosudarstvennaja Duma. Oficial'nyj sajt. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=484131-6&02>.

13. Plan zakhoplennia Rosiieiu Livoberezhnoi Ukrainy («Doklad reshenija na primenenie grupirovki vojsk «Sever» v special'noj operacii»; «Pojasnitel'naja zapiska k resheniju na primenenie grupirovki vojsk «Sever»; 8–9 aprelja 2015 g., Sankt–Peterburg, shtab Zapadnogo voennogo okruga) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2015\(04\)08.capture_plan.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2015(04)08.capture_plan.php).

14. Ukrainska pravda. – 2014. – 16 kvitnia.

15. UNA proponuie pozbavyty Krym avtonomnogo statusu, UNIAN. – 2012. – 14 veresnia.

16. Yanukovych znavsya, scho prosyv Putina vvesti viiska v Ukrainu // UNIAN. Informatsiine ahentstvo. – 2016. – 25 lystopada [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.unian.ua/politics/1645337-yanukovich-znavsya-scho-prosiv-putina-vvesti-viiska-v-ukrajinu.html>.

17. Dmitry Tymchuk. Osobysta storinka D. Tymchuka u sotsialni merezhi Facebook. Dopys vid 12 kvitnia 2014 r. // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/dmitry.tymchuk/posts/482118285250165>.

18. Igor Kabanenko. Osobysta storinka I. Kabanenka u sotsialni merezhi Facebook. Dopys vid 12 kvitnia 2014 r. // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/kabanenko.ihor/posts/10200773003047790>.

19. UkrNews24.com. – 2012. – 13 veresnia.

Hai-Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies at the Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), Hai-Nyzhnyk@ukr.net

Destruction and takeover: plans of the leadership of the Russian Federation on the split and destruction of the state of Ukraine (2014–2015)

Covered the secret plans of the state leadership of the Russian Federation to destabilize the political situation in Ukraine in order to split its territorial integrity and exclusion from its composition of the central-eastern regions by spreading collaboration-separatist movements led by the Kremlin special services and direct military intervention of Russian regular troops.

Keywords: hybrid war, Russian-Ukrainian war, Russian aggression, collaboration, separatism.

* * *

УДК 324+329]:327–025.12–04386(73)«2009/2017»

Курандо О. С.,

аспірант кафедри міжнародних відносин,
Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса),
svkुरандо@gmail.com

ПАРТІЙНА ТА ВИБОРЧА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ЕВОЛЮЦІЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ АДМІНІСТРАЦІЇ БАРАКА ОБАМИ

Метою дослідження є виявлення ролі партійної та виборчої політики на зміну у зовнішньополітичній стратегії американських адміністрацій на прикладі президентства Барака Обами. У дослідженні були застосовані наступні методи: кейс-стаді, історичний, контент-аналіз.

Американці можуть підтримувати використання як воєнних, так і невоєнних інструментів «Великої стратегії» США. Демократи при Обамі були розділені по центральних питаннях зовнішньої політики США. Республіканці відійшли від чітко неоконсервативних засад й анти-терористи підсилює свої позиції. Завдяки цьому протягом свого першого терміну Обама домогся значного внутрішнього успіху в зменшенні військової присутності й недопущенні нового залучення збройних сил за кордоном. Але другий термін був проведений з точки зору «Великої стратегії», принесеної президентом у жертову його амбітним внутрішнім реформам.

Ключові слова: партійна політика, виборча політика, «Велика стратегія», Барак Обама.

Відповідно до доктрини Обами, США багато в чому мали пристосовуватися й заощаджувати на міжнародному рівні, аби президент міг сфокусуватися на тому, щоб залишити якнайбільшу ліберальну внутрішню спадщину. Це спричинило цілеспрямовані коректування зовнішньої політики, коли президент вважав за необхідне, які в основному являли собою перехід від зброї до лестощів, зменшення військового значення й присутності та недопущення будь-якого серйозного залучення за кордоном. Президент Обама тримав прийняття остаточних стратегічних рішень у своїх руках, консультуючись із дуже вузьким внутрішнім колом радників Білого дому, сприйнятливих до його пріоритетів. У результаті парадоксом був високо-централізований процес прийняття рішень, у якому чіткі й внутрішньо погоджені зовнішньополітичні рішення в конкретних регіональних випадках часто свідомо затримувалися, щоб звести до мінімуму внутрішній політичний ризик.